

Встун

Тото, што ся нам здае чудне, свідчыт о тым, што маме прыняе як норму. Адже, чудне нам ся здае, же хтоси – молодый Шлезак, Варфоломій Ванот – рішыл перевести на шлезскій язык лемківску поезію, і зробил тото. Мало того, хтоси – проф. Юстина Олько з Варшавского Університету – рішыла, же тота робота повинна быти опублікувана, і зробила тото. Чом нас тото чуде? Здае ся, зато, што нас навчыли, же сут великы і малы языки і не лем в значыню чысла хоснуватели, але тіж в значыню вартости. А преці, як гварит автор перекладу, коли бесідуе ся о тлумачыню на шлезскій язык цінных текстів світової літературы, чом не мали бы то быти вынятковы і знамениты вершы Петра Мурянки?

В тій ситуації вознікат основне звіданя о трансляцію – што шлезскій чытатель вычытат з переведеных на його рідный «малый» язык вершы Мурянки, выпіваных в його рідным «малым» языку? Ци може лемківска «болюча душа» порушыти уяву і эмоції так позірні далеких од ей світа Шлезакаў? Преці зелены вершы Лемковины, деревяны теплы хыжки, черкітливы потоки не найдут паралелі во високо промысловым Шлезску, де роботу выконуе ся не в спеці сонця на полянах і ролях, лем глубоко під земльом в майнах, де дітиньство проводить ся на высыпанных з промысловых одпадів галдах, де пануе близка німецкому порядкови дисципліна і ерархія.

Єднак позірні так одлеглы світы мают в глибокій своїй сути вельо спільного і еднакого і то тота суть выражена в Мурянковій поезіі зімана остала і приближена Шлезакам в іх маминым, рідным языку през вражливого тлумача. Маме адже до діла зо своерідным феноменом реляції і перениканя ся змаргіналізованных през центр світів, для ся одкрываных і переживаных. На таку реляцію од якісого

Wkludzyńy

To, co zdowo nŭm ţe dziwne, godo uo tym, co mŭmy przyjnte za norma. Tŭż zdowo nŭm ţe dziwne, iţe ftoţi – mody Ţlŭnzok Bartłŭmjej Wanot – postanowjŭł przełoţyć na Ţlŭnsko godka łymkowsko poezyjo i to zrobjŭł. Co wjyncyj, ftoţi – prof. Justyna Olko ze Warszawskiego Uńiwersytetu – postanowjŭła, iţe ta robota winna być uopublikowano, i to zrobjŭła. Czamu nos to dziwuje? Zdo mi ţe, iţe skirz tego, co ftoţi nos nauczŭł, ţe sŭm sroge a małe godki – i to ņy yno podug nŭmery jejich ŭŷywaczŭw, nale tyŷ podug tego, wjela sŭm werte. Jak ale prze-ca pado autŭr przekładu, kej godo ţe uo wydowańu po Ţlŭnsku cynnych tekstŭw ţwjatowyj literatury, czamu ņy mjały by to być wyjŭntkowe, wybitne wjyrsze uod Petra Murjanki?

W tyj sytuacji przichodzi grŭntowne pytańy translacyje – co Ţlŭnski czytocz wyczyto ze przełoţŭnych na jego rodńo «mało» godka wjyrzŭw uod Murjanki, wyţpjiwanych w uŭnego rodńij «małyj» godce? Moŷe łymkowsko «bolawo duszyczka» poruszyć forsztelŭnek i ymocyje tak – zdowało by ţe – dalekich uod její ţwjata Ţlŭnzokŭw? Dyć ţelŭne wjyrchy łymkowyny, drzewjanne chałpy, bystre strŭmyki ņy znŭńdŭm paralele na industryjalnym Ţlŭnsku, kaj geld zarobjo ţe ņy we hicy na polu i roli, yno na grubje, gŷymboko pod ŷymjŭm; kaj bajtlostwo spyndzo ţe na hołdach, kaj panujŭm bliske do ņymjeckigo ordnŭngu dyscyplina i hjerarchijo?

Te ale na pozŭr daleke uod ţebje ţwjatŷ mjyszczŭm gŷymboko w ţebje spŭlno i jednako istota. Gynau ta wyrażŭno we Murjankowyj poezyji istota bŭła przejynto a przybliŷŭno Ţlŭnzokŭm we jejich rodńij godce uod wraŷliwego przekłodocza. Mŭmy dyć sam uosobliwy fynŭmyn relacyje i przeńikańo ţe zmarginalizowanych (uod cyntrum) ţwjatŭw, dlo ţebje uodkrywanych i przeŷywanych. Na tako relacyjo uod jakigoŝ cza-su ŷech czekała. Kej zdefińowała'ch myńszoŝcowy dyskurs jak «specyficzny charakter wypowjadańo ţe, co wyńiko we srogim

часу ем ждала. Коли бо окрислила ем меншыновий дискурс як «специфічний характер wypowiedania ся, wynikający в высокій ступени з підрядної позиції, яка основні детермінує цілісне розумління себе в оточуючій соціальній реальности», надіяла ем ся на стрічу двох таких світів, які контекстово можуть ся барз різнити, а читаючи себе, нараз одчуют, же выражают себе в такій сам спосіб. І як раз, довершат ся тото в сесій збірці. Ванот выбрал і перевюл такы вершы Мурянки, які хотіл удоступнити, вказати своїм соплеменникам, які знал, же їх порушат.

В загальным виборі нашли ся два основны тыпы верши: 1. Такы, што контрастуют і заміняють полюсы того што мале в однесію до того, што велике; 2. Такы, што выражают стремління, жажду, неустанне вандрування до ціли, яком є «ново народжена моя Лемковина». То тоты вершы діют найвысшом формом емоційного напята, яке експлодує больом. Біль – емоційна домінанта Мурянковой поезиї – родит ся з прагніня видіти «рід мій свободным» при проятливій свідомости «конаня» Лемковины. Треба зазначити, же більшість Мурянковых верши выбраних през Ванота возникла перед тым, як Лемкам формальні признано статус етнічної меншыны (в 2005 р.). Адже ситуація Лемків была товды паралельна до теперішньої ситуації Шлезаків. Емоції з поезиї Мурянки трафили на сильно напята борбом о узнання етнічного статусу Шлезаків емоції Варфоломія. І так возникла тота синергійна збірка перекладів. Здає ся, же тлумач не має вантпливости, што лемківській біль, туга, жажда на Шлезску найде сильне спілодчування. Бо ці Шлезак не одчує трагізму ситуації, коли деси далеко в світі достоменніст Лемка нияк не ест розпознавальна, мают го за Українця:

stopniu ze podporządkowanyj pozycyje», miała zech nadzieja na tref dwóch takich świątów, kere kuntekstowo mogum się fest różnić, nale kej bydum się czytać, uoroz uodeczujum, że wyrażajum się w jednaki spůsob. I gynau to dokunuje się w tym tłumiku. Wanot uobroł i przełożył take wjysze Murjanki, kere chcoł udostympnić, pokazać swoim rodakum. Wjysze, uo kerych wjedzoł, iże jich poruszum.

Uobrane uostały dwa podstawowe typy wjyszuw: 1. Take, kere kuntrastujum i zamynajum bjeuny tego, co male, we relacyji do tego, co sroge; 2. Take, kere wyrażajum praga, wjyczny wander, dūnżyńy do celu, kerym je «nowo narodźno moja Łymkowyna». To te wjysze uoperujum nojwyższum formum ymocjunalnego napjńco, kere eksploduje bylym. Būl – ymocjunalno dūminanta Murjankowyj poezyje – rodzi się ze pragnjńo widzieć «mūj rūd swobodnym» przy utramyntnyj śwjedūmości «kūnańo» Łymkowyny. Trzeja zaznaczyć, że wjynkszość uobranych uod Wanota wjyszuw būła napisano przed tym, jak Łymki uotrzymali formalny status etnicznyj myńszości (we 2005. roku), tūż sytuacyjo Łymkūw būła wtynchos paralelno do teroźnij sytuacyje Ślūnzokūw. Ymocyje ze poezyje uod Murjanki trefjūły na fest napjnte – skirz waliki uo uznańy etnicznego statusu swojij nacyje – ymocyje uod Bartłūmjeja. Tak zrodźūł się tyn synergiczny tłum przekładūw. Mūm gyfil, co przekłodocz ņy mo wūntpliwości, iże łymkowski būł, teschnota, praga znojdum we Ślūnsku śylne spūluodczuwańy. Bo ņy uodecuje Ślūnzok tragizmu sytuacyje, kej kajś daleko we śwjeće tūżsamość Łymka ganc ņyma rozpoznawano, yno bjerum go za Ukrajinoka?

Не знати
ци тото молчаня
моя маленькіст
ци їх незнання
...
душу підгрызат

Ци не зрозуміє «маленького краю», де

надії
не мають дивізій
Та до цна подібні [як в великих краях - ОДФ]
жыют
і вмерают

Ци не вычитат бунту проти офіційній ерархії
в «Другим лемківскым святым»?

Ци не вычує гіркої іронії в однесіню до «Великой
книги Humanitas», в якій заказано «нам»/ нашым се-
рцям бити любовю до Бескіда?

Ци не заболит го трагізм лемківського роздертого
на стрямбы креста, што уж призабыл завітны, святы,
рідны слова визначаючы основну орієнтацію в світі?

Не подаст ся разом з Лемками в їх вічне «Пілі-
grimство» до краю, якого уж нее?

Хто інчий, як не Шлезак зрозуміє душу Лемка,
якому забрано отчизну, заселено ей людми, што ей не
розуміют, не знають, не чуют?

А іщы, хоц як бы не чудным може ся тото здавати,
завдякы зближыню, поставліню попри собі двох в загал-
льным пониманю далеких собі «малых» языків, одкры-
ваме, же в своїй корінній лексиці мають гідні спільных
слів: шыф – szif (спільна пожычка); по басах смыком
- po basach smyczkym; бодай не трісло/ пукло - bodej
ńy pukńe; стратил – stracił; велкым рідным словом -
wjelgim rodńim słowym; на тебе зашмарю/ на тя облечу

Ćynżko pedźeć
eli te milczyńy
to moja małość
abo jejich ńywjedza
....
duszyczka podgryzo

Њy zrozumje uůn «małyńkigo hajmatu», kaj

nadźeje
ńy majům dywizyjůw
ganc podańy [na sroge kraje – ODF]
żyjům
a půmjyrajům

Њy wyczyto buntu proćiw uoficjalnyj hjerarchije we
«Drugim łymkowskim śwjyntym»?

Њy wyczuje gorzkij iruńije we uodńeśyńu do «Wjel-
gij kśyngi Humanitas», w keryj zakozano «nům»/ naszym
sercům bić przuńym do Beskidu?

Њy zaboli go tragizm łymowskigo podartego na strzy-
mpy krziża, kery już przepuńnoł śwjynte, rodńe słowa,
co wyznoczajům podstawowo uorjyntacyjo we śwjeće?

Њy puści še cuzamyn z Łymkami w jejich wjyczny
«puńć» do landu, kerego już ńyma?

Fto inkszy, jeźli ńy Ślůnzok, spokopi duszyczka uod
Łymka, kerymu zabrali hajmat a zafolowali go ludźmi, co
hajmatu ńy rozumjům, ńy znajům, ńy czujům?

Dodům jeszcze, że jak dziwne by še to ńy zdowało,
dżynki zblizyńu a postavjyńu wele šebje dwůch dojs da-
lekich uod šebje «małych» godkůw uodkrywůmy, że ma-
jům uůne moc spůlnych elymyntůw we swojij leksyce:
шыф – szif (spůlny borg); по басах смыком - po basach
smyczkym; бодай не трісло/ пукло - bodej ńy pukńe;
стратил – stracił; велкым рідным словом – wjelgim ro-
dńim słowym; на тебе зашмарю/ на тя облечу - na ća

- па са uoblyka; більший – bolszy; дыхал – dychoł; хмары женут – chmary žynũm; вчас – wczas.

Колиси Мурянка написал, же «вшиты великы языкы за малы сут, жебы нима оддати, выповісти лемківскій біль, тугу і вшитко інче». А ци годен тото осягнути інчый «малый язык»? Тото оцінит чытатель, думам, же і шлезскій і лемківскій, бо тот переклад буде важный для хоснуватели обох языків.

Знам, же Петро Мурянка барз тішыт ся з того перекладу і його публікації на Варшавскым Університеті. Думам, же з подібном радістю чытал буде тото выняткове выдання чытатель і шлезскій і лемківскій і інчый.

Олена Дуць-Файфер
Лемковина, жолтен 2021

uoblyka; більший – bolszy; дыхал – dychoł; хмары женут – chmary žynũm; вчас – wczas.

Murjanka napisoł kejśik, iże «wszyjske sroge godki za małe sũm, coby uoddać nimi, wypedzieć łymkowski bũl, teschnota iwszyjsko inksze». Može ale to uośungnũć inkszo «mało godka»? To uocyńi sũm czytocz. Myśla, że i ślũnski, i łymkowski, bo tyn przekłod bydże woźny dlo używaczũm uobuch godkũw.

Wjym, co Petro Murjanka fest je rod skirz tego przekładu a jego publikacyje na Warszawskim Uńiwersyteće. Myśla, że z jednakũm radośćũm bydże czytoł te wyjũntkowe wydańy uodbjorca i ślũnski, i łymkowski, i koždy inkszy.

Olena Duć-Fajfer
Łymkowyna, paźdźyrńik 2021

przeł. Bartłũmjej Wanot